

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ו

פרשת תולדות

(כח) ויאחזב יצחק את עשו. לא שהיה שונא ליעקב חלילה, אלא אהב את עשו יותר מאחיו, כי להיזונו צבור חשב שהוא יכיה הזרש כל צרכותיו וירושת הארץ ושאר הכטחות השם, ויתכן שרצקה לא גילתה לו מה שנאמר לה כשהלכה לדרוש את ה', ורצ יעבד לעיר: כי ציד בפיו. חסר וי"ו הכני, ושיעורו כי לידו צפיו, כלומר לידו של עשו היה בכל יום צפיו של יצחק: ורצקה אהבת את יעקב. יותר מעשו, כי ידעה מאמר האל ורצ יעבד לעיר, והולך לכתוב הפסוק הזה להודיע מה שכתוב לפנינו כי יצחק ראה לנרץ את עשו ורצקה הערימה לנרץ את יעקב: (כט) ויוד יעקב נזיר. ביטל תבשיל, ולהלן מפורש שהיה עדשים, והנה לפי עומק פשוטו של מקרא לא היו הדברים הנזכרים בפרשה תכופים זה לזה, רק ביניהם עתים ושנים, ואולם עיקר כונת הכתוב להודיע מכירת הבכורה ליעקב, ולכן הקדים להודיע טבע רשעות עשו מנעוריו אשר צחר תמיד בחיי החפשיית כפרה למוד מדבר, ומאס בעול היראה ועבודת האל, שזה היה סבה למכירת הבכורה: ויבא עשו מן השרדה. נראה שלא הביא בידו לידה ולכן לא היה לו מה לאכול, ושאל מיעקב את המאכל שחיקן לעלמו או להאכיל אביו ואמו: והוא עיף. ומן העיפות נמשך שהיה רעב ולמא, ולרץ להשיב את נפשו במאכל: (ל) הלעיטני. הטעימני, וכן ת"א, ולשון טעימה אינו רק מעט, כי בן דרך המבקש מתנת חנם שלא לבקש אלא מעט: מן האדם האדם הזה. היה התבשיל מאודם מן העדשים שהיו אדומות, ועשו מרוב עיפותו לא נתן על לבו להבחין מה היה הנזיד שהוא, אבל קראו אדום בעבור מראהו, ודרך אדם הממהר לשאול מחבירו כופל את דבריו: על בן קרא שמו אדום. הוא אדמוני ונתאוה לאכול אדום, ובשביל רעבתותו התראה למכור בכורתו, ולשם בזיון קראו לו בן, כי לעגו עליו שמכר בכורה נכבדת בעבור החפזון לאכול, כי סובא חולל ירש:

א. ביאור יש"ר.
פרק כד' פסוק כח:

אלות:

1. מה קשה לפרשנו בקטע הראשון ומהי תשובתו לבק?
2. מנין לו שרצקה לא סיפרה לו את אשר נאמר לה?
3. איך פרשנו מתאר את צנין מכירת הבכורה?
4. האם השם אדום הוא כינוי חיבה או אכזרי?
5. מהי מטרת כל הסיפור הזה?

* * *

תולדות

ב. בלי יקר .

פרק כה' פסוק ל':

ולו על בן קרא שמו אדם. מה שלא קראו אדם מיד בשנולד על שם "ויצא הראשון ארמוני", לפי שאין זה חדש תחת השמש, כי כמה ילדים נולדים אדמים לפי שעדין לא נבלע דמם, פה הוא דרבי נתן (שבת קלד.), ולסוף ישתנה ויחזר למראיתו, על בן חשבו מולידי שמה מראה אדמה זה במקרה ולא בטבע. אף בשאמר: "הלעיטני נא מן האדם האדם הזה", קשה, למה לא קראם 'עדרשים' בשמם, אלא ודאי שגילה דעתו שלא היה מתאנה אליהם מצד עצמו, כי אם מצד מראיהם האדמה, והורה בזה כי מזג טבעו נוטה אל האדמית ביותר מצד תגברת מרה האדמה שבו, על בן היה אוהב כל דבר המתחכם למזגו, והוא כל דבר אדם,

על בן קרא שמו "אדם", כי אז נודע באמת שטבעו אדמה והוא יושב תחת מזל מאדים, ועל שם היותו גברא אשר דמא. והו' שאמר: "כי עיף אנכי", פרש רש"י: עיף ברציחה, כמו: "כי עיפה נפשי להרגים" (ירמיה ד, לא). ומה הגיד להם עשו בזה שהוא עיף ברציחה, כמה דאת אמר ברציחה? אלא ודאי שנתן לדבריו טעם למה קרא העדרשים אדם, לפי שהיה מתעסק באותו זמן בכלי אמנותו ברציחה, כפי טבעו, על בן בקש שילעיטו מן המאכל הנאות למזגו. וכעקדה נתן שני טעמים על אמרו: "על בן קרא שמו אדם", אבל מה שכתבתי מתישב יותר על פשט המקרא.

שאלות

1. מהי אלתו של פרענו בתחילת דבריו?
2. איך הוא מספיר זאת לאחר מכן?
3. מה מסמל אצל פרענו הצבע האדום והרצון להאחז בו?
4. איך פרענו קושר זאת לכוכב מאדים?
5. למה ביקש לאכול צדעים?

* * *

ג. המשתדל.

פרק כו' פסוק יח':

[יח] ויאמר אבי: אמר אדוני אבי וצ"ל כי יעקב בבואו לפני אביו לא אמר אלא: אבי, והמתין שיטאלהו מי הוא; אבל עשו חיכה לבואו לפני פירש לו למה בא, ולא המתין שיטאלהו מי הוא, אלא אמר מיד: יקום אבי ואכל; וטעם הדבר, כי יעקב ירא היה שמא יכירנו יצחק לקולו, וכדי לנסות הדבר לא אמר תחילה אלא: אבי, והיה בדעתו שאם יכיר את קולו ויאמר לו: מה לך יעקב בני? אז ידבר לו בענינים אחרים ולא יזכיר כלל ענין הברכה; לא כן עשו שלא היה ירא שמא ימצא שקר, לא הוצרך לכך וגילה לו רצונו מיד.

שאלות

1. מה היה קשה לאביו של הש"ס ומה תיקן פסוקיו?
2. למה היה חשוב לו לפרש זאת כך?
3. האם פירוש זה פא לסתור על יעקב או על צויו?

* * *

ד. חזקוני .

פרק כו' פסוקים א'-ד':

כו (א) ותכהין עיני מראות. שלא תתמה איך נתחלף לו יעקב בעשו. (ב) לא ידעתי יום מותי. ואם אמות הרי הפסדת הכל, כי יעקב אחיך קנה ממך הבכורה, ויטול השררה כולה ועיקר הנכסים. (ג) תליך. הוא אשפתו שתולה לו באוכף שלו, ונותן שם החיצים! (ד) בעבור תברכך נפשי בטרם אמות. כי כמתנה שאתן לך אינו יכול לערער כלום, ודין בכורה לא שייך גבי מתנה, ואני אתן לך כל השררה, כמו שאמר "יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים", ודין בכורה לא שייך אלא בירושה. והכי נמי אמרו רבותינו "המחלק נכסיו לבניו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד, והשווה להם את הבכור דבריו קיימין"*. ומשום [הכי] אמר לו לברכו לפני מותו, שלא יפסיד במה שמכר בכורתו*, ולפיכך אמר לו עשה לי סעודה, שהרי נתת בכורתך בשביל אכילה אחת, ואני אשיבנה לך בשביל סעודה ושם אמשילך. ועוד כי דרך השרים לעשות סעודה כשמקבלין שורה, וכן הוא אומר "ויזבח אדוניהו שור ומריא וגו'".

תולדות

(ו) ורבקה אמרה. כשם שיצחק מחזר אחר טובת עשו, כך היא מחזרת לטובתו של יעקב שהייתה אוהבתו.

(ז) בעבור אשר יברך לפני מותו. ואע"פ שלא היה צריך, שהרי היתה הבכורה שלו, מכל מקום צריך להעבירה מעשו, והיה יעקב כאדם שרץ אחר אכידתו, שהרי עשו מכר לו את הבכורה ונשבע לו שלא להפקיע ממנו, ועכשיו היה מערים על שבועתו, ורוצה לרמותו, ויעקב הציל את שלו מידו.

אלות

1. אחרי קריאת הכרואים כאן איך מצייר יצחק בציני הכרשן?
2. מה - לפי דעה זו - רצה יצחק להשיג בכרכו את עשיו?
3. למה דוקא הסעודה?
4. כרשנו מרחיב ומסביר דיני ירושה ומוסיף איך ניתן לזקוף אותם, התוכל להסביר?
5. מה ולמה רצתה רבקה?
6. כרשנו קופץ כי יעקב צמט רק "הציף את שלו" התוכל להסביר?

* * *

ה. אור החיים.

פרק כו' פסוקים מג' - מו':

מג) ועתה בני. פי' על דרך אומנם ז"ל (אבות פ"ב מ"י) ושוב יום אחד לפני מיתתו ופי' כי אין אדם בטוח בחייו אפי' יום אחד ובזה יהיה תמיד בתשובה, לזה אמרה ועתה וגו' קום ברח וגו' פי' ועתה תבך ומיך, והגם שלא אמר עשו אלא יקרבו וגו' אפשר שימות יצחק באותו שעה ויוציא מחשבתו לפעל:

ברח לך אל לבן. כי הוא יעמד נגד עשו אם ילך להרדף:

מד) עד אשר תשוב וגו'. פי' בעבור זמן על המאדע החמה מעצמה מתקררת מתייחמה, ואמרו עוד עד שוב אף אחיד פי' כי לא יועיל זה לבד אלא עד שוב אף אחיד מקד פי' שהגם שזכירוף לפניו לא יחרה אפו, והוא אמרו מקד אז הוא סימן ששכח המעשה וכו', ושלחתי וגו' פי' אני אשלח אחריו כשיהיה בן אכל אמה לא תבא בשום אופן:

מה) גם שניכם וגו'. פי' לו יהיה שימות גם הוא על דרך או על ידי גואלי הדם אף על פי בן אין מרפא לשברך במה שימות גם הוא עמוך ביום אחד, ולעולם אינה מקפדת אלא על מיתת יעקב ולא על עשו:

מו) בנותי בחיי וגו'. לא רצתה לגלות הדבר ליצחק משום אסור רכילות ואמרה סבה אחרת, אבל מה שגלתה ליעקב אדרבה קימה מצות (ויקרא י"ט) לא תעמד על דם רעד:

אלות

1. כרשנו מתאר הכרואים איך רבקה מדריכה את יעקב בכל שלבי ההתפתחות האפשרית, הסבר זאת.
2. למה שלחה רבקה את יעקב דוקא ללבן?
3. למה לא סיפרה את כל הצנין ליצחק?
4. למה ציוותה ליעקב לא לחזור רק כאשר היא תודיע לו על כך?
5. מה קרה לבסוף במציאות?